

O călătorie homerică pe tărâmul ficțiunii

Drd. COSTIANU (CHIFU) Georgeta Pompilia
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: „*Homeric*” by Doina Ruști is a novel of pure literature and a feast to the fluent reader. It is a captivating, impeccably structured novel, which arouses the readers’ interest until the very last page.

Homer glorified heroes, and the novel „Homeric” by Doina Ruști, goes deeper than humble humans have ever gone before in search of that heroic dimension, not with the aim of unveiling or exploring it but because dissatisfaction lies at the root of this dimension, which makes humans strive for more, wish for more, love something more.

Key-words: Doina Ruști, Homer, heroic dimension, a feast, pure literature.

Doina Ruști este autoarea unor romane de renume internațional și reprezintă o voce narativă remarcabilă în peisajul prozei anilor 2000. Greu de încadrat într-o direcție literară, într-o generație biologică sau de creație, Doina Ruști este posesoarea unei formule estetice și a unui stil de o mare originalitate.

Despre romanele sale s-a scris mult, în jur de 14 studii și peste 80 de cronici, în majoritatea lor copleșitoare - pozitive, ceea ce ne determină să recunoaștem că reprezintă nu doar o performanță, dar și un material care dovedește o receptare bună a operei sale. Doina Ruști se află printre acei puțini scriitori români actuali despre care s-a scris mult și în străinătate.

Ultima apariție editorială a autoarei este reprezentată de romanul „*Homeric*” care se dovedește a fi o carte de literatură pură și un regal pentru lectorul avizat. Reprezintă un roman cu o construcție impecabilă, care menține treaz interesul cititorului până la ultima pagină căci înfățișează o călătorie incitantă prin lume, dar și o aventură inspirată prin sufletul ființei umane. De aceea, putem afirma că este o creație în care se întrevăd rădăcinile ascunse ale sufletului omului, acțiunea fiind pătrunsă de magie și de poezie. De altfel, autoarea mărturisește, într-un interviu, că „De câte ori scriu o poveste, sunt atât de fericită, încât nimic din ceea ce se întâmplă în lumea adevărată nu poate să rivalizeze cu acel sentiment. Poate doar cuvintele sincere și pătimeșe ale unui bărbat îndrăgostit”.

Romanul este o sinteză a creației autoarei căci pune în lumină teme și motive abordate de-a lungul întregii opere cum ar fi imaginea Bucureștiului de altădată, cu mahalele lui pestrițe, poțiunile magice, faptele istorice care sunt

reînviată metafictional, atmosfera specifică epocii fanariote care își întinde tentacolele către lumea actuală. Pozatoarea înseși mărturisește într-un interviu că: «„Homerice” seamănă cu toate romanele mele, dar, în esență, este o carte în registru fantastic, o scriere care, deși se mișcă printre parfumurile de epocă, nu este totuși de atmosferă, ci una cu subiect ferm, o ficțiune de mistere, în care întâlnirea dintre o femeie și un bărbat se află în centrul poveștii. Iar, aici, trebuie să spun că am oroare de romanul istoric, monografic și stupid în multe privințe. Nici „Manuscrisul fanariot” și nici „Mâța Vinerii” nu merg în zona respectivă. Cu atât mai puțin „Homerice”, care mizează pe o structură schizoepică, în ideea că fluxul memoriei are întotdeauna un traseu aiuristic, de-a lungul căruia apar periodic niște căutători de comori. Deși n-am respectat cronologia întâmplărilor, nici n-am făcut un puzzle. Povestea se desfășoară într-un timp larg, acolo unde doar detaliile conțin informații istorice. Este o noutate și aceasta, pentru că, deși mă întorc la secolul al XVIII-lea, datarea nu mai este punctul forte al romanului. Începe cu personaje, trei portrete succinte, dar în fiecare dintre acestea se află, de fapt, părți ale intrigii. Continuă cu un story liniar al acestor personaje, completat de faptele aflate „în spatele poveștii”, ca apoi, epilogul (după părerea mea, cea mai interesantă parte) să transforme toată scriitura anterioară într-o confesiune».

Homer i-a glorificat pe eroi, însă, romanul „Homerice”, scris de Doina Ruști, „scormonește” în ființa umilă după acea dimensiune eroică, nu pentru a o dezvălui ori pentru a o explica, ci pentru că la rădăcinile ei se află toate nemulțumirile care-l fac pe un om să aspire către un ideal, să-și dorească autodepășirea, să iubească cu patimă.

Titlul romanului înșală orizontul de așteptare al cititorului căci nu este tematic, venit din elanuri sau nostalgii, ci are directă legătură cu un episod regăsit în țesătura epică. Acesta se leagă de un eveniment epic, plasat pe la jumătatea romanului, ceea ce dovedește că nu este un titlu cu o semnificație ascunsă și nici nu este metaforic. În opinia autoarei, niciun titlu nu este pe deplin cuprinzător, dar pornește întotdeauna de la intriga romanului. Cineva găsește o plantă presată în „Iliada” homerică, și aflăm despre ea că este fermecată și are proprietăți magice. Aceasta plantă miraculoasă crește în Pădurea Cotroceni, un spațiu matricial, arhetipal, pe cât de întunecat, pe atât de miraculos. În urmă cu câteva sute de ani, bucureștenii își găseau refugiul la Cotroceni, prin vizuinile vulpilor ori prin labirintul vegetal, care a salvat multe vieți, printre care și pe cea a lui Șerban Cantacuzino, ulterior, urcat pe tronul Valahiei. Fragmentul din roman care face referire la acest eveniment captează atenția cititorului și îl determină să plonjeze în lumea ficțiunii și să realizeze o călătorie homerică, pe aripile imaginației: „Răsfoi cartea fără interes, iar când trecu de cântul al XII-lea, pe pagina cu litere împletite descoperi o plantă presată. Floarea, firavă, cât o scânteie de mică, era roșie, iar în frunzele ca niște inimioare rănite tremurau

cilișorii. După petale, întinse cu grijă, se vedea că cine-o presase era expert. Luă lupa și examinează nervurile care traversau frunza. Dacă era *sângele-dracului*?” [Ruști, 2019: 139]

Despre geneza romanului ne mărturisește chiar autoarea că „De la început, am avut în minte această compoziție, dar am mai schimbat pe parcurs. Inițial optasem și pentru un mitem epic, un fel de durată ritualică, legată de toamnă, un balon temporal, îmbălsămat cu aburii amintirii, indecis plutitori de-a lungul străzii Brezoianu. Dar am renunțat la un moment dat, preferând să rescriu părți ale cărții și să dau altă dimensiune timpului baroc al toamnei.

În spatele oricărui fapt mărunț se ascund numeroase acțiuni, care îi schimbă continuu sensul, iar „Homeric” apără această teză. Nu foșnetul pădurilor de altădată m-a împins să scriu, ci silueta de spumă care bănuie printre copacii bătrâni, ascunsă în tufele de soc și în spatele frunzelor, stafie perfidă, care te momește să-ți făurești idealuri, ca după aceea să te ajute, îndatoritoare, să le părăsești pe negândite.

Homeric mi-a luat doi ani, timpul meu normal pentru un roman. Practic l-am încheiat pe la începutul anului 2019, dar cum am tot fost prinsă în alte activități (plecată în China, confiscată de varii proiecte, legate de cărți și de scris), am amânat publicarea până în toamnă, ca să mă bucur în tihnă de ieșirea poveștii în lume. Și iată că toamna a venit! Exact ca în romanul „Homeric”. [„Suplimentul de cultură”, nr. 657, *Subterana, Confesiuni de scriitor*, 30.09.2019].

Un număr considerabil de întâmplări excepționale desfășurate în acest perimetru sunt împrumutate din imaginarul popular autohton. De exemplu, una dintre vechile povești mistice specifice poporului român, care a reprezentat o adevărată sursă de inspirație pentru prozatoare, este cea despre un drac tânăr, abia ieșit de la școală, care dă peste un cântăreț, ce interpreta un cântec de dragoste, capabil să facă văile să răsune, un luntraș, pierdut pe o baltă din adâncul pădurilor. Acest Drac a chiulit de la școală și constată, cu stupeoare, că are alte gusturi muzicale decât cele ale interpretului. Dar, în ciuda faptului că-i dispăcea cântecul, nicio clipă nu-i trece prin cap să-l amuțească pe cel pe care îl întâlnește sau să recurgă la și alte *drăcovenii*, ce pot fi regăsite prin povești. Decide doar să plece cât mai repede de acolo și face o vrajă ca să poată zbura. Totul pare firesc până aici căci atunci când nu-ți place un spectacol, părăsești sala. Numai că micul drac greșește invocația și se transformă într-o muscă diformă, cu o coadă care îl incomodează să meargă sau să zboare. Dacă nu i-a plăcut să învețe, este sancționat imediat pentru acest lucru.

Această povestioară este regăsită de Doina Ruști în „Insectele în limbă, credințele și obiceiurile românilor. Studiu folcloristic” (Edițiunea Academiei Române, Institutul de arte grafice Carol Göbl) de Simion Florea Marian și mărturisește că, în mod inexplicabil, s-a simțit legată cumva de acest drac

repetent. Greșise, dar i se părea nedrept să rămână o muscă înceată, pentru toată eternitatea. Crede sincer că el merita o a doua șansă. Așa hotărăște să intre, în mod simbolic, în pădure, reconstituind pas cu pas întâlnirea, care, avusese loc într-o pădure perfidă, cu tufe de soc și cuiburi de viperă. Iar această pădure cu nume istoric, despre care se spune că era făcută din tunele de iederă și din vizuini, plină de tufe țepoase și de vietăți astăzi dispărute, încât multă lume regretă că nu le-a descris nimeni, nu era alta decât tenebroasa Pădure a Cotrocenilor. Se spune că unele dintre buruienile ei ar fi fost carnivore, iar în frunzișul ei ar fi existat un copac albastru, care-și schimba locul, un fel de poartă către lumea subtilă. Această pădure te momea cu umbra tihnită și te adormea cu parfumurile ei, iar în ciuda, primejdiilor, te încânta cu arome și cu acea muzică, pe care mulți dintre voi o păstrează în sânge, moștenită de la părinți, de la părinții părinților cum se zice. Aici, se ascundeau pe vremuri bucureștenii, aici, își ascundeau, uneori, bunurile. În „Anonimul Brâncovenesc” se spune că Șerban Cantacuzino ar fi scăpat cu viață numai datorită acestei păduri, care l-a ajutat să devină invizibil pentru cei care îl urmăreau. Orice i s-ar fi întâmplat în pădure, a fost capital, căci se știe, după aceea, devenit domn, se schimbase atât de mult, încât și maică-sa se temea de el. Nu mai comentăm faptul că ar fi murit otrăvit chiar de familie. Adusese cu el ceva din pădure, o altă ființă, imposibil de îmblânzit.

În ciuda faimei proaste pe care și-a câștigat-o pădurea, autoarea mărturisește că: „voiam să intru în ea, așteptându-mă poate să dau de luntrașul cântăreț și de libelula nefericită, care fusese cândva un demon cam leneș, să găsesc ascunzișurile și copacul albastru, știți voi, voiam exact ce vrea orșicine - să mă bag în necazuri și-apoi să dau vina pe altul. Și cum se întâmplă, am ajuns în pădure. Și gustând din plăcerile infinite ale aceluia labirint de verdețuri, călcând pe urmele ghinionistului diavol, simțind cum unțșorul trosnește sub talpă și ascultând frunzele, m-am rătăcit pur și simplu.”

Transfigurarea literară a acestor mituri de circulație balcanică, dar, mai ales, inventarea altora similare celor preluate din folclorul românesc, reprezintă o particularitate a creațiilor Doinei Ruști.

Prozatoarea creează, astfel, un topos misterios, uneori, cu dimensiuni fantastice, realizând o cronică amplă a unui ținut imaginar.

Putem afirma că, prin opera sa, Doina Ruști aduce în prim-plan narațiunea dezabstractizată și jocul liber al imaginației, dar reușește și să introducă cititorul într-un adevărat labirint identitar.

Premiile și distincțiile literare acordate de-a lungul timpului i-au confirmat valoarea, însă, se poate afirma că, pentru un om de cultură precum Doina Ruști, premiile cele mai valoroase sunt cititorii săi, cei care au deprins din creația sa acea constantă care străbate timpurile și conferă operei sale omogenitate. Cititorul fidel a urmărit atent drumul creatoarei spre arta pură:

abandonarea clișeelelor impuse de epoca în care scrie și întregul travaliu literar care a constat în înnoirea limbii și a limbajului, în experimentarea tuturor formelor de discurs narativ, și acea fantezie nostalgică prin care reconstituie, în limbaj autentic și procedee artistice rare, lumea de altădată.

Referințe bibliografice

- ANTOFI Simona, *General Dictionary of Romanian Literature – Obverse and Reverse Critical Reception*, în Oana Cenac (coord., edit.), International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul *MANIFESTARI ALE CREATIVITĂȚII LIMBAJULUI UMAN*, 2014, p. 13-19, **Accession Number** WOS:000378446400001
- CĂLINESCU, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Iași, Editura Polirom, 2000.
- COZMA, Casiana Mirela, 2012, *Aspecte ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, Editura Mega.
- DURAND, Gilbert, 1998, *Structurile antropologice ale imaginarului*, traducere de Marcel Aderca, București, Univers Enciclopedic.
- IFRIM, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: Comparative Literature and Culture (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, _____ **Accession Number** WOS:000333326200011.
- RUȘTI, Doina, *Homeric*, București, Editura Polirom, 2019.